

Зміст

<i>Передмова до французького видання Notpage à l'Ukraine упорядника Еммануеля Рубена</i>	13
<i>Точки й дірочки на карті. Передмова літературознавиці Богдани Романцової</i>	19
<i>Любов Якимчук</i>	
Улюблене місце – дім	31
<i>Таїс Залотковська</i>	
Дача	47
<i>Анастасія Левкова</i>	
Обсипаються каштани	59
<i>Любка Дереш</i>	
Українська Атлантида	77
<i>Катерина Бабкіна</i>	
Це потрібно прожити	101
<i>Володимир Рафєєнко</i>	
Терикони, троянди, сонце і степ	111
<i>Борис Херсонський</i>	
Вибрані поезії	127
<i>Артем Чех</i>	
Два сердушка	145
<i>Олександр Михед</i>	
Бебі і Пеппі	161
<i>Петро Яценко</i>	
Поле, «бентлі», Крюківщина	175
<i>Ірена Карпа</i>	
Найвище озеро в Карпатах	189
<i>Тарас Прохасько</i>	
Східна межа ареалу буків	203
<i>Андрій Любка</i>	
Ужгород. Periferia absoluta	213
<i>Андрій Курков</i>	
Село Лазарівка та його околиці	227
<i>Довідка про авторів, авторок та упорядника</i>	240

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

○ Міста, села й місцевості,
про які розповідається
у творах збірки

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

для мене свіжовипрасуваною жорстко накрохмаленою постільною білизною в потязі, яка злегка драпала дитячу шкіру.

Мис Меганом під Судаком, десяток кілометрів від найближчого селища. Маяк на кручі, при якому жив білий старий собака на ім'я Рапан. Аромати чебрецю, солі, йоду і солодкого вина – так пахло місце, де ми з батьками проводили кожен серпень. Близькі зорі – таких близьких я в житті не бачила – падали й падали у море. Море світилося у відповідь. Тоді я не знала, які ще бажання придумати – здавалося, все і так втілювалося. А зранку лежала у прибережній смузі, шукаючи агати та аметисти, вони досі стоять у пляшечках у батьківській ванній кімнаті. На Меганомі батьки не були з 2014-го, відтоді як його анексувала росія.

Рожеві озера Херсонської області, куди їздили з друзями. Потім ми разом пили вино на річковому пірсі, поступово п'яніючи і слухаючи воду. Оглушливий запах троянд у Донецьку, куди я приїхала зі своїм майбутнім чоловіком. Новий дельфінарій і старі парки, ковані скульптури і «Донбас-Арена»: «А це Даріо Срня», – вказував мій чоловік рукою на величезну фотографію. Мені було байдуже на Даріо, у мене паморочилося в голові від цього простору й світла. В Донецьку ми не були з 2014-го, відтоді як його окупувала росія.

Ми всі знаємо, що об'єднує сьогодні ці місця: тепер там отвори від чужої жорстокої ручки. Замість будинку з мушельками – гора сміття й залишки фундаменту,

а пса Рапана давно немає. Я рада, що він не побачив, на що перетворюють його Крим.

24 лютого, коли росія почала бомбардувати мій рідний Київ, я згадувала всі ці й багато інших місць. Намагаючись втримати власну крикку карту, обирала речі, які візьму з собою в евакуацію, адже розуміла, що можу вже ніколи не повернутись у будинок при березі Дніпра. Фотографію Кафки, який стоїть поруч зі старшими сестрами – наляканий, але мужній. Скляну пташку, яка була нерационально важкою, але залишити її здавалося злочином. Я не взяла з собою жодної книжки, бо так і не змогла обрати. Натомість провела консультації молодим письменникам, заплановані на цей день. Не знаю, хто був більше заскочений цим фактом – я чи вони. Та поки над Києвом гуло і вибухало, мені здавалося збіса важливим сказати їм: світ існує, поки ми його омовляємо, ваші тексти такі ж реальні, як їхні бомби. І вони, чорт забирай, можуть бути сильнішими.

Есеї зі збірки, яку ви тримаєте в руках, потужніші за радянські танки, і, на щастя, їм не доведеться іржавіти десь на маргінесах історії. Це оповіді про дім. Великий, на рівні цілого міста Золоте-5 Луганської області чи малого села Кибинці в Любові Якимчук, дачі під Харковом Таїс Золотковської або Вахчисарая з оповідання Насті Левкової. Затишної сільської вулиці з фруктовими деревами, що перехилиють гілля через паркан, з оповідання Артема Чеха. Ідеального ЖК у Крюківщині з великими вікнами й стінами з легкого газоблоку з тексту Петра Яценка.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

створений її письменниками і письменницями, схожий на глибинний портрет Європи. Європи, такої дорогою Стефанові Цвейгу, чії твори вперше вийшли друком у Франції сто років тому під такою самою рожевою обкладинкою серії *La Cosmopolite*, як обкладинка книжки, примірник якої ви тримаєте в руках*.

Дякуємо Манюелєві Каркассону і Рафаель Ліберт, які довірилися нам у цій божевільній пригоді з першого дня війни. Дякуємо всій команді видавництва *Stock*. Дякуємо Андрієві Куркову за його незмінну підтримку, Режін Ачондо та Національному центру книги, без яких ця книжка ніколи не вийшла б друком. Дякуємо перекладачам Полєві Лекєну та Ірині Дмитришин. Дякуємо всім авторам, які так щедро поділилися з нами текстами з країн, що сьогодні є найвищим уособленням ідеї про сильну й об'єднану Європу.

Еммануель Рубєн,
упорядник збірки,
французький письменник, мандрівник, географ

Переклад з французької Оксани Макарової

Точки й дірочки на карті

Географія – мій нелюблений шкільний предмет. Нічні сидіння над атласами, невдалі спроби позначити копаліни, ручка, що прориває оборону аркуша і лишає в ньому наскрізну дірку – сьогодні її порівняли б з кульовим отвором. Географія завжди видавалася мені мертвою наукою: який у ній сенс, якщо я й так знаю свої місця?

Рубіжєне – місто мого батька, де стоїть родовий дім. Зовні він обкладений мушельками, що утворюють химерні закручені візерунки. У дитинстві я не знала слова «фрактал», але розуміла, що це збіса красиво, і не раз думала: цього одноповерхового будиночка торкнувся бог або якась інша лагідна сила. Солодкий рис, що його часто готувала бабуся, крихітний рянок, де можна купити помідорів, але ніхто не купує, бо у всіх свої. Поруч ліси, де пахне живицею і сухі голки злегка порипують під підшвами дешевих китайських сандалів – у моєму дитинстві носили тільки такі. Місто на рубєжі, на кордоні, де сходяться дороги, головна з яких – залізниця. Місто хіміків, залізничників, паперу. Зранку Рубіжєне пахло

* Книжки серії *La Cosmopolite*, у якій вийшло французьке видання збірки у видавництві *Stock*, мають палітурку характерного рожевого кольору. Обкладинка французького видання – рожева, з синьою та жовтою смужками, що позначають прапор України. – Прим. ред.

в Україні – саме наші європейські цінності та спосіб життя. Щойно росіяни окупувають місто, яке перед тим нещадно обстрілювали й рівняли із землею, – вони відразу міняють дорожні вказівники, щоб дати або повернути населеному пункту російську назву.

Авторам і авторкам есеїв, що сформулювали цю збірку, – від 34 до 72 років. Дехто з них живе в екзилі в інших країнах, дехто не виїздив із України від початку війни і навіть став до лав армії. Найстарший народився за Сталіна, наймолодшому був рік, коли впав Берлінський мур. Усі виросли в радянській Україні, але більшість із них прожили значну частину життя в незалежній Україні, Україні, яку Путін прагне стерти з карти. Українськомовні або російськомовні, вони живуть у різних куточках України – від заходу до сходу, від півночі до півдня, в провінції й столиці. Вони покажуть нам дванадцять із двадцяти п'яти областей незалежної України. Чотири області з тих, про які йде мова у збірці, зараз анексовані або частково окуповані російською армією: Автономна Республіка Крим, Донецька, Луганська і Харківська області.

Їхня Україна – це дача чи житловий квартал, півострів чи водосховище, промислове місто чи військова база, обласний центр чи стародавня князівська столиця, приміський будиночок чи поле, перетворене на новітню забудову, ставок чи полонина, прикордонне місто чи звичайне село. Від Харкова до Ужгорода, від Бучі до

* Станом на час написання передмови упорядником. За період роботи над виданням ЗСУ вдалося звільнити від окупантів частину територій, зокрема Харківську область. – Прим. ред.

Бахчисарая, від Донецька до гори Менчул, від Лазарівки до Одеси – завдяки цим текстам ми подолаємо тисячі кілометрів країною, де палає вогонь і летять кров. Зустрінемо кримських татар і шахтарів з Донбасу, мисливців на привидів і шукачів скарбів, дзвонарів, солдатів і біженців, собак і котів, продавців квартир, відпочивальників і вітчарів-гуцулів, букові дерева й овець.

Їхня Україна – багатогранна, різномірна й космополітична, багатомовна й демократична, сльоза й розтерзана. Вона населена тваринами й людьми, мріями й привидами. Серед тем, які охоплює ця книжка та які були важливими для нас під час упорядкування збірки, є: дім – метафора батьківщини; Атлантида – метафора країни, якій загрожує затоплення; дитинство – з то ностальгічним, то іронічним поглядом на радянський період; родина; війна; кордон – Україна, У-країна, чи не та сама «країна біля кордонів»?; самотня гора; мирне містечко; вигнання і обов'язкове повернення. Ми зустрінемося з письменниками, наприклад Ніколаєм Гоголем – Миколою Гоголем для українців, і Тарасом Шевченком, батьком української мови й нації. Пройдемо слідами режисерів Довженка, Параджанова, Іллєнка і Тарковського. Відкриємо для себе поета Михайля Семенка, перекладача, мовознавця та освітянина Івана Огієнка і навіть художника Архипа Куїнджі.

Читаючи різні тексти, нагально написані для фіксації історії, що стає нам дедалі більш близькою і знайомою, ми усвідомимо, наскільки цей автопортрет України,

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua!>>>

фізичною відстанню, вчить журналістів правильно вимовляти назви іноземних міст, проводить нові кордони між нами й іншими.

До 24 лютого 2022 року ми, європейці, не дуже добре знали, де пролягає східний кордон нашої рухомої батьківщини – Європи. Ми щось колись чули про Урал та Кавказ, але не наважувалися зазирати далі Карпатських хребтів або дельти Дунаю. Але саме там, за хребтами й дельтою, живе незвичайний народ, який із часів Помаранчевої революції 2004 року, а ще потужніше – після Революції гідності 2014 року стверджував своє палке бажання бути в Європі. Сьогодні цей народ атакований тираном, роздутим пихою, і б'ється за нас. За величну ідею Європи, про яку ми забули.

З першого дня російського вторгнення нам видається важливим висловити шану Україні та сміливості українців у формі книжки. Схожим чином Джордж Орвелл вшанував у 1938 році Каталонію, що боролася проти фашизму. Адже, як точно зазначає Люба Якимчук, під час війни книжки годяться не тільки для барикадування вікон. Книжки – це зброя. З першого дня російського вторгнення ми тримали зв'язок з нашими українськими друзями й колегами – письменниками, перекладачами, видавцями. Ми здригалися разом із ними, плакали разом із ними, сподівалися разом із ними. Щодня, після кожної новини про бомбардування Києва, Харкова або Одеси, ми просили їх заспокоїти нас, переконували збирати валізи й шукати прихисток, пропонували притулок у Франції. Але

більшість із них відповідали: їхнє місце там, поруч із побратимами й посестрами, які борються за величну ідею Європи.

А ще з першого дня російського вторгнення ми запропонували нашим українським колегам написати текст про їхню Україну. І хоча ми були готові до листів із відмовами, адже література не була нагальною потребою у воєнному березні, чотирнадцять авторів вирішили довіритись і подарувати нам – франкомовним читачам з усього світу – оригінальні, досі не публіковані тексти. Один з авторів – Артем Чех – навіть відповів нам із фронту в котрийсь із квітневих вечорів, о 21-й годині: «Я спробую написати. Я зараз у лісі, у мене немає зв'язку й світла, але є запасний акумулятор, телефон і бажання. Скажіть, коли вам потрібен текст, і я зроблю все можливе». І ми повідомили про дві обов'язкові вимоги щодо текстів. Перша – часова: текст був потрібен нам до початку червня. Друга – просторова: треба було описати місце. Символічне місце в Україні та новій Європі, яка народжувалась у муках.

Не обманюймо себе: російське вторгнення – це не просто завоювання території, очолюване диктатором, який поспішає вписати своє ім'я в один ряд з Іваном Грозним, Петром Первим і Сталіним. Це війна цивілізацій. Її мета, як пише Петро Яценко, – не просто знищити українську мрію, а викоринити українське і саму ідею мрії. Стерти з карти Україну, так само, як колись прагнули стерти з карти Польщу. Це війна за географічне знищення і політичне залякування: під прицілом

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua ¹⁵>>>